

Філатова-Білоус Н. Ю.,кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного судочинства, арбітражу
та міжнародного приватного права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПОНЯТТЯ Й МІСЦЕ АЛГОРИТМІЧНИХ ДОГОВОРІВ У СУЧАСНІЙ ДОГОВІРНІЙ ПРАКТИЦІ

Анотація. Стаття присвячена проблемам використання різноманітних алгоритмів (цифрових помічників, ботів, електронних агентів тощо) в договірній практиці. Актуальність цього дослідження обумовлена тим, що алгоритмічні договори набувають великого поширення в сучасній практиці, адже залучення алгоритму (комп'ютерної програми) до укладення або виконання договорів значно економить час та зусилля для укладення договорів з використанням засобів електронної комунікації. Однак чим складніший алгоритм, тим більша вірогідність його непередбаченого функціонування, що ставить під загрозу дійсність договору в цілому. Особливо це стосується алгоритмів, заснованих на системах штучного інтелекту. У вітчизняній юридичній науці поняття алгоритмічних договорів фактично не досліджувалося, а в зарубіжній доктрині на сьогодні робляться перші спроби проаналізувати його й сформулювати підходи до регулювання відносин, що виникають у зв'язку з укладенням таких договорів. Тому метою цього дослідження є визначення поняття алгоритмічних договорів, з'ясування їхнього місця в сучасній договірній практиці, а також формулювання підходів до регулювання тих проблем, які виникають у зв'язку з укладенням таких договорів. У статті зроблено висновок, що алгоритмічний договір – це такий договір, укладення, виконання або визначення умов якого відбуваються за допомогою алгоритму, яким може бути цифровий асистент, бот або інша програма, що забезпечує автоматичне та/або автономне прийняття рішень у процесі такого укладення, виконання або визначення умов. З'ясовано основні проблеми, які виникають у практиці укладення алгоритмічних договорів та запропоновано шляхи їх вирішення з урахуванням підходів, сформульованих Комісією ООН з права міжнародної торгівлі, а також Європейського інституту права.

Ключові слова: договір, договірне право, алгоритмічний договір, смарт-контракт, правочин, ЮНСІТРАЛ.

Filatova-Bilous N. Yu. The concept of algorithmic contracts and their role in modern contractual practice

Abstract. The article focuses on the use of various algorithms (digital assistants, bots, electronic agents, etc.) in contractual practice. The study is relevant because algorithmic contracts are becoming widespread in modern practice, since the involvement of an algorithm (computer program) in the formation or performance of contracts significantly saves time and efforts for concluding contracts using electronic communication. However, the more complex the algorithm, the greater the likelihood of its unforeseen functioning, which jeopardizes the validity of the contract as a whole. This is especially true for algorithms based on artificial intelligence systems. The concept of algorithmic contracts has not been studied in domestic legal science, and foreign doctrine is currently making its first attempts to analyze it and formulate approaches to regulating relations arising from the conclusion of such contracts. Therefore, the purpose of this study is to define the concept of algorithmic contracts, to clarify their place in modern contractual practice, and to formulate approaches to regulating the problems arising from the formation of such contracts. The article concludes that an algorithmic contract is a contract the formation, performance or determination of the terms of which is carried out by means of an algorithm, which may be a digital assistant, bot or other program that provides automatic and/or autonomous decision-making in the process of such formation, performance or determination of terms. The author identifies the main problems that arise in the practice of entering into algorithmic contracts and suggests ways to solve them, taking into account the approaches formulated by the United Nations Commission on International Trade Law and the European Law Institute.

Key words: contract, contract law, algorithmic contract, smart contract, transaction, UNCITRAL.

Вступ. Починаючи з кінця 90-х років, коли мережа Інтернет стала доступною майже в кожному куточку світу і почала активно використовуватися в найрізноманітніших сферах, практика укладення й виконання цивільно-правових договорів зазнала відчутних змін. Окрім того, що договори стало можливо укладати за допомогою електронних засобів комунікації, процес їх укладення й виконання поступово почав ставати частково або повністю автоматизованим. Власне, без автоматизації договірної практики важко собі уявити сучасну електронну комерцію, адже масова торгівля через Інтернет не була б можливою, якби кожне замовлення клієнтів оформлялося вручну, а обмін документами між сторонами майбутніх договорів відбувався би без жодних засобів автоматизації.

Автоматизація договірної практики стала можливою завдяки використанню різноманітних комп'ютерних програм (алгоритмів) у процесі укладення та/або виконання договорів. Такі алгоритми отримують сьогодні різні назви – боти, електронні агенти, цифрові (віртуальні) помічники тощо. При цьому з технічної точки зору такі алгоритми постійно ускладнюються і вдосконалюються: якщо спочатку це були найпримітивніші комп'ютерні програми, то сьогодні – це алгоритми, що базуються на технології штучного інтелекту (ШІ), що робить процес укладення та виконання договорів усе більш автономним і незалежним від безпосередніх дій їх сторін. Це, в свою чергу, створює нові виклики для договірної практики, адже коли волевиявлення сторін замінюється алгоритмом, постає питання, чи відповідають дії такого алгоритму справжній волі сторін?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню алгоритмічних договорів сьогодні присвячені дослідження багатьох відомих європейських та американських учених, як от Лаурен Генрі Шольц (Lauren Henry Scholz) [1], Елізи Мік (Elizabeth Mik) [2], М. Хербосха (M. Herbosch) [3] та інших. Над формуванням підходів до регулювання практики укладення алгоритмічних договорів сьогодні працюють провідні міжнародні організації та дослідницькі інститути, зокрема Комісія ООН з права міжнародної торгівлі

(ЮНСІТРАЛ) та Європейський інститут права (ELI). Втім у вітчизняній юридичній літературі ця проблематика ще не розглядалася, хоча вона безумовно виникає і у вітчизняній практиці укладення й виконання договорів. Тому **метою** цього дослідження є визначення поняття алгоритмічних договорів, з'ясування їхнього місця в сучасній договірній практиці, а також формулювання підходів до регулювання тих проблем, які виникають у зв'язку з укладенням таких договорів.

Виклад основного матеріалу. Поняття «алгоритмічний договір» (*algorithmic contract*) уперше в юридичній літературі було запропоновано професоркою Лорен Шольц (Університет Флориди) у 2017 році [4, с. 3]. На її думку, алгоритмічним є договір, де алгоритм визначає, чи буде укладено угоду та на яких умовах [1, С. 134]. Тобто, первісно під поняттям «алгоритмічний договір» розумівся той договір, який укладається з використанням алгоритму однією або кількома його сторонами. При цьому виокремлювалося два види таких алгоритмів. Перший з них – алгоритм – творець умов договору (*gap-filling algorithm*) – програма, яка динамічно змінює умови (наприклад, ціну) залежно від різних факторів. Прикладом є алгоритми, які встановлюють не однакові ціни всіх потенційних клієнтів (покупців, замовників тощо), а визначають їх динамічно, залежно від ринкової ціни, купівельної спроможності клієнта тощо [1, с. 141]. Другий вид – алгоритм-перемовник (*negotiating algorithm*) – програма, яка допомагає сторонам знайти найбільш підходящого контрагента і визначити умови, вигідні або прийнятні для них обох [5, С. 146]. Такі алгоритми використовуються здебільшого суб'єктами ринку фінансових послуг для пошуку потенційних клієнтів на підставі тих чи інших показників [1, с. 138].

Проте існує і ширший підхід до розуміння алгоритмічного договору, який підтримується, зокрема, Європейським інститутом права (ELI). У Проміжному Звіті ELI щодо європейського законодавства про захист прав споживачів та автоматичне прийняття рішень надається таке визначення алгоритмічному договору: це договір, у якому одна або обидві сторони використовують цифрового поміч-

ника для ведення переговорів, укладення або виконання договору. В свою чергу цифровий асистент визначається як алгоритмічна система, що аналізує дані для виконання завдань (з навчанням чи без нього) в процесі укладання або виконання договору [6, с. 22]. З цього випливає, що алгоритмічні договори згідно з підходом, сформульованим ELLI, – це не тільки ті, які укладаються із залученням алгоритму однією чи кількома сторонами, а й ті, в яких алгоритм використовується *при веденні попередніх переговорів* між сторонами чи вже на стадії *виконання договірних зобов'язань*.

Широкий підхід до визначення алгоритмічного договору підтримує і ЮНСІТРАЛ. Щоправда Комісія ООН при цьому пропонує інше поняття для позначення такого роду договорів – «автоматичний договір». Так, у Модельному законі ЮНСІТРАЛ про автоматизоване укладення договорів 2024 року використовується термін «договори, що укладаються або виконуються за допомогою автоматизованої системи» [7]. Офіційний коментар до цього закону пояснює, що це поняття є синонімом терміна «алгоритмовий договір». Однак ЮНСІТРАЛ обрала звичніший для них термін, оскільки вже використовувала його в інших документах, наприклад у Конвенції про використання електронних повідомлень у міжнародних договорах [7, с. 7]. Відповідно до Модельного закону, автоматичний договір – це угода, в якій автоматизована система використовується при його укладенні або виконанні. Коментар до закону уточнює, що «укладення» охоплює переговори та безпосереднє укладання договору, а «виконання» включає зміну, розірвання, невиконання договору та його наслідки, а також застосування узгоджених засобів захисту й ініціювання процедури вирішення спорів [7, с. 17].

Вбачається, що широкий підхід є більш послідовним, адже в сучасній договірній практиці використання алгоритмів не обмежується лише процесом укладення договорів. При цьому виконання договорів за допомогою алгоритмів обумовлює не менше викликів для класичного договірного права, аніж відповідне укладення договорів, тому доцільно розглядати проблематику алгоритмічних

договорів, ураховуючи як труднощі, пов'язані з укладенням, так і труднощі, пов'язані з їх виконанням.

Отже, алгоритмічний договір – це такий, укладення, виконання або визначення умов якого відбуваються за допомогою алгоритму, яким може бути цифровий асистент, бот або інша програма, що забезпечує автоматичне та/або автономне прийняття рішень у процесі такого укладення, виконання або визначення умов.

Поняття алгоритмічного договору слід відмежовувати від не менш часто обговорюваного останнім часом поняття смарт-контракту. Попри те, що обидва поняття характеризують договори, укладення або виконання яких відбувається за допомогою комп'ютерної програми, їхній зміст і обсяг є різними. Так, смарт-контракт, хоч і містить у своїй назві вказівку на поняття «контракт» (тобто, договір), насправді в більшості випадків договором у юридичному значенні цього слова не є, а є комп'ютерною програмою, що функціонує на базі технології розподіленого реєстру даних (DLT), зокрема, блокчейну, і забезпечує автоматизоване виконання різноманітних транзакцій користувачів цієї технології [8, с. 13-14]. Водночас смарт-контракт може взаємодіяти з договорами, і залежно від характеру цієї взаємодії виділяють такі види смарт-контрактів: 1) смарт-контракти, що являють собою частину договору, тобто, містять окремі умови договору; 2) смарт-контракти, що являють собою договір у цілому, коли всі умови договору викладені у вигляді програмного коду; 3) смарт-контракти, які є інструментом автоматичного виконання договору [9, с. 228-229]. Таким чином, смарт-контракт не є тотожним алгоритмічному договору: він може виступати тим алгоритмом, який використовується для укладення або виконання алгоритмічного договору. Водночас, якщо умови такого договору повністю викладені мовою програмування, а сам договір розміщено на DLT (блокчейні), то смарт-контракт може являти собою алгоритмічний договір, і в такому випадку ці поняття співпадатимуть.

Основною проблемою, яка постає у практиці укладення алгоритмічних договорів, є проблема їх дійсності і можливості бути

визнаними цивільно-правовими договорами загалом. Очевидно, що в тих випадках, коли договір укладається чи виконується не його сторонами безпосередньо, а певним технічним інструментом (комп'ютерною програмою, системою ШІ тощо), постає питання про те, а чи справді в такому договорі має місце волевиявлення його сторін і чи дійсно воно відображає їхню справжню волю? Особливо гостро це питання постає в контексті розвитку технологій ШІ, які здатні не тільки автоматизувати процес укладення чи виконання договорів, а й робити його максимально автономним: сторонам договору достатньо визначити найзагальніші умови майбутнього договору, а система ШІ здійснить укладення чи виконання договору в заданих параметрах.

Чимало науковців висловлюють скептицизм щодо можливості визнання алгоритмічних договорів договорами в принципі, особливо у тих випадках, коли до їх укладення залучаються системи штучного інтелекту. Так, на думку авторки терміну «алгоритмічний договір» Лорен Шольц, не можна вважати договір дійсним, якщо його укладення відбувається за участі високо автономного алгоритму, дії якого неможливо повністю передбачити [1, с. 132]. Водночас, панівною є протилежна позиція, згідно з якою алгоритмічні договори мають юридичну силу, навіть якщо неможливо передбачити всі дії алгоритму. Так, на думку вченої Е. Мік, хоча сторона алгоритмічного договору не може відрізнити волевиявлення свого контрагента від волевиявлення алгоритму, це не робить всі такі договори недійсними. Виняток становлять випадки, коли сторона договору, яка знала про непередбачуваність дій алгоритму для іншої сторони, недоброчесно скористалася цим, – у таких випадках є підстави ставити питання про недійсність такого договору [2, с. 222].

ЮНСІТРАЛ та ЕІІ також підтримують саме останній підхід. Зокрема, у Модельному законі ЮНСІТРАЛ (стаття 5) сформульовано такі правила-презумпції: 1) договір, укладений з використанням автоматизованої системи, не може бути позбавлений позовного захисту лише через те, що жодна фізична особа не втрутилася в процес його укладення безпосе-

редньо; 2) договір, виконаний з використанням автоматизованої системи, не може бути позбавлений позовного захисту лише через те, що жодна фізична особа не втрутилася в його виконання безпосередньо; 3) дія, здійснена автоматизованою системою для укладення або виконання договору, не має бути позбавлена юридичної сили лише через те, що жодна фізична особа не втрутилася в цю дію [7]. Схожі правила сформульовані й ЕІІ, який крім цього пропонує також внести зміни до низки актів вторинного законодавства ЄС. Зокрема, статтю 9 Директиви 2000/31/ЄС про електронну комерцію пропонується доповнити застереженням про те, що на території ЄС повинна забезпечуватися можливість укладення алгоритмічних договорів, у яких укладення, виконання або визначення умов здійснюються алгоритмом [6, с. 137].

Застереження, запропоноване ЕІІ, буде доречним і у вітчизняному законодавстві. Так, частину 3 статті 5 Закону України «Про електронну комерцію» можна викласти в такій редакції: правочин не може бути визнано недійсним у зв'язку з його вчиненням в електронній формі або з використанням алгоритму, якщо інше не передбачено законом. Це сприятиме правовій визначеності в контексті поширення практики укладення алгоритмічних договорів.

У контексті укладення алгоритмічних договорів також виникає проблема щодо можливості застосування до них класичних правил стосовно визнання правочинів недійсними. Ця проблема нещодавно постала в справі *Quoine v B2C2*, що розглядалася в судах Сінгапуру та стала справжнім прецедентом. Компанія *B2C2 Ltd* (відповідач), що торгувала криптовалютами на біржі *Quoine Exchange* (позивач), помилково обміняла Bitcoin на Ethereum за курсом, що у 250 разів перевищував ринкову вартість криптовалюти Ethereum. Це сталося через некоректне налаштування алгоритмів компанії *B2C2*, які повністю регулювали процес обміну криптовалютами: вони були налаштовані так, що якщо від біржі не надходили дані про актуальний курс, автоматично застосовувався курс «1 Ethereum за 10 Bitcoin». Одного дня в роботі біржі стався збій, і дані про курси криптовалют перестали

надходити, тому декілька обмінних транзакцій були виконані алгоритмом за запрограмованим у ньому курсом. У відповідь на це оператор біржі *Quoine* скасував усі спірні транзакції. Компанія ж *B2C2* з цим не погодилася і подала до суду позов про відшкодування збитків, стверджуючи, що договір з оператором біржі забороняв таке втручання. В свою чергу компанія *Quoine* подала позов про визнання договорів *B2C2* з її контрагентами недійсними, оскільки вони були укладені під впливом помилки щодо істотних умов, а саме, помилки щодо ціни [10].

Судді Верховного суду Сінгапуру дійшли висновку, що підстав для визнання договорів недійсними саме через помилку щодо істотних обставин не було. На думку суду, проблеми виникли через збій у роботі алгоритмів біржі, а не через те, що компанія *B2C2* прописала несправедливі умови. Сам алгоритм, що визначав курс обміну криптовалюти, був детермінованою програмою, яка зазвичай працювала коректно, тоді як спір виник через випадковий збій. Варто враховувати, що згідно з англо-американською доктриною договірної права, до якої належить і Сінгапур, помилка може стати підставою для визнання договору недійсним лише тоді, коли одна сторона знала або повинна була знати про помилку іншої сторони та використала це для власної вигоди. У цьому ж випадку компанія *B2C2* не знала про укладення договорів на несправедливих умовах і не використовувала цю обставину для власного збагачення. Суд також зазначив, що програміст, який розробляв алгоритм, не міг знати про його неправильне функціонування. Тому скасування обмінних транзакцій оператором біржі (компанією *Quoine*) було визнано безпідставним [10].

Рішення суду у справі *Quoine v B2C2* встановлює важливе правило, згідно з яким некоректна робота алгоритму не є достатньою підставою для визнання договору недійсним через помилку щодо істотних обставин. Це правило можна застосовувати як загальне для подібних спорів. Однак, існують певні умови, на яких ґрунтується це рішення Верховного Суду Сінгапуру. По-перше, алгоритм повинен бути детермінованим, тобто працюю-

вати передбачувано, а не базуватися на так званих «сильних» системах ШІ, рішення яких і порядок їх прийняття можуть бути невідомими і незрозумілими. По-друге, сторона, що використовує алгоритм, не повинна знати про його некоректну роботу і не повинна використовувати помилку іншої сторони на свою користь. Деякі вчені також зазначають, що для дійсності такого договору сторона, яка залучає алгоритм, повинна використовувати досить надійні та зрозумілі у роботі алгоритми. В іншому випадку, її дії можуть бути розцінені як недобросовісні [3, с. 13].

Підхід, сформульований у справі *Quoine v B2C2*, може бути використаний в якості певно зразка при вирішенні інших подібних справ, навіть і в інших юрисдикціях. Він полягає в тому, що договір, укладений алгоритмом, залишається дійсним, навіть якщо цей алгоритм спрацював некоректно, адже автоматичне визнання таких договорів недійсними може дестабілізувати цивільний обіг. Цей підхід фактично підтримується також у Модельному законі ЮНСІТРАЛ. Згідно зі статтею 8 цього закону, дія, вчинена автоматизованою системою від імені однієї зі сторін (у тому числі, і правочин), вважається дійсною. Однак, інша сторона може не покладатися на цю дію, якщо: (а) сторона, якій атрибується (приписується) ця дія, не могла її розумно передбачити, і (б) інша сторона знала або повинна була знати, що така дія є непередбачуваною для першої сторони [7, с. 31]. Як роз'яснюється в офіційному коментарі до Модельного закону, загальне правило полягає в тому що дія, вчинена алгоритмом, є дійсною, навіть якщо вона є продуктом помилки. Винятки мають вичерпний характер і чітко сформульовані в коментованій статті Модельного закону.

В українському законодавстві відсутні норми, які б регулювали ситуації, коли дії алгоритмів при укладенні чи виконанні договорів є непередбачуваними і призводять до порушення прав сторін. Загальна ж норма, яка передбачає можливість визнання недійсними правочинів у зв'язку з помилкою щодо істотних обставин (ст. 229 ЦК України), занадто широко формулює підстави для такого визнання, що в практиці може призвести до ану-

лювання будь-яких алгоритмічних договорів через найменші прояви непередбачуваності у роботі алгоритму. Так, згідно з частиною 1 статті 229 ЦК України, якщо особа, що вчинила правочин, помилилася щодо обставин, які мають істотне значення, такий правочин може бути визнаний судом недійсним. Істотне значення має помилка щодо природи правочину, прав та обов'язків сторін, таких властивостей і якостей майна, які значно знижують його цінність або можливість використання за цільовим призначенням. Тобто, з погляду українського законодавства для визнання правочину недійсним достатньою є сама по собі наявність помилки однієї зі сторін при вчиненні правочину. Однак причини такої помилки, як-от недбалість або недобросовісність сторони, яка помилилася, в цій нормі не вказані, а тому до уваги не беруться. Згідно з ч. 2 ст. 229 ЦК України ці обставини можуть вплинути лише на наслідки визнання правочину недійсним, зобов'язуючи сторону, яка помилилася, відшкодувати збитки.

Натомість, у сучасному договірному праві більшості європейських країн, обставини, які призвели до помилки, враховуються, і у разі їх відсутності правочин не може бути визнаний недійсним попри наявність помилки сторони (сторін) правочину. Так, у багатьох країнах Європи правочин може бути визнаний недійсним не просто через помилку його сторони щодо істотних обставин, а коли при цьому інша сторона знала або повинна була знати про істотність певної обставини для контрагента по договору та про те, що він (контрагент) помиляється щодо цієї обставини. Крім того, враховується й те, чи була помилка такою, яку можна пробачити, тобто, чи достатньо сторона перевірила умови та обставини укладення правочину [11, с. 492]. Такі застереження містяться в законодавстві Франції, Бельгії, Люксембургу, Нідерландів, Іспанії та Великої Британії [11, с. 503]. Схожі правила містяться і в міжнародних актах. Наприклад, згідно з Загальним проектом спільних підходів ЄС (DCFR), правочин може бути визнаний недійсним через помилку, якщо: а) сторона не уклала б його або уклала б на інших умовах, якби не помилка, і б) інша сторона або спричинила помилку, або, всупереч принципу

добросовісності, нічого не зробила, дізнавшись про неї, або не надала достатньої інформації, щоб інша сторона не припустилася помилки. Водночас, навіть за наявності цих обставин правочин не може бути визнаний недійсним, якщо помилка є такою, що не можна пробачити, або якщо ризик помилки був передбачуваним і сторона взяла його на себе (ст. II.–7:201 DCFR) [12, с. 209]. Аналогічні норми містяться в Принципах УНІДРУА [13, с. 101] та Принципах європейського договірної права [14, с. 229].

Вбачається, що на рівні вітчизняного законодавства назріла необхідність у перегляді підходу до визнання правочинів недійсними через помилку щодо істотних обставин. Існуючий підхід є проблематичним, оскільки може поставити під сумнів дійсність великої кількості алгоритмічних договорів, практика укладення яких стрімко поширюється. Крім того, він є доволі проблематичним і тоді, коли застосовується до класичних договірних конструкцій. Невипадково в судовій практиці спостерігається звужене тлумачення статті 229 ЦК України і врахування не лише факту самої помилки, а й інших обставин, які свідчать, зокрема, про те, чи була ця помилка такою, що можна пробачити. Так, Верховний Суд у своїх рішеннях неодноразово вказував, що помилка внаслідок власного недбальства, незнання закону чи неправильного його тлумачення однією зі сторін не може бути підставою для визнання правочину недійсним [15; 16]. На нашу думку, частина 1 статті 229 ЦК України має бути доповнена застереженнями щодо: а) обізнаності іншої сторони правочину щодо того, що її контрагент помиляється, або б) ненадання стороною правочину її контрагенту необхідної і достатньої інформації для того, щоб останній не припустився помилки, за наявності можливості або обов'язку надати відповідну інформацію. Доцільно також внести застереження щодо неможливості визнання правочину недійсним у зв'язку з такою помилкою, яку не можна пробачити (зокрема, помилкою, що є наслідком незнання закону, неналежним ознайомленням зі змістом правочину тощо).

Крім цього, вбачається, що варто імплементувати до вітчизняного законодавства поло-

ження статті 8 Модельного закону ЮНСІТРАЛ про автоматизоване укладення договорів. За загальним правилом, алгоритмічний договір є дійсним, навіть якщо певна дія, вчинена алгоритмом, була непередбачуваною. Винятком є випадки, коли цю дію не могла розумно передбачити сторона, якій вона атрибується (приписується), а інша сторона знала або не могла не знати про те, що контрагент не передбачає вчинення алгоритмом такої дії. Це правило могло б знайти своє місце серед норм, які стосуються підстав і наслідків визнання правочинів недійсними, тобто, в § 2 Глави 16 Цивільного кодексу України.

Висновки. Поняття алгоритмічних договорів є новим для вітчизняної юридичної науки, хоча практика укладення таких договорів набуває стрімкого поширення. Ці договори слід відрізнити від смарт-контрактів: якщо останні являють собою програмний код, що виконує певні дії на базі технології DLT (блокчейну), і лише в окремих випадках може становити цивільно-правовий договір, алгоритмічні договори завжди є договорами, особливістю яких є використання комп'ютерної програми при укладенні чи виконанні таких договорів однією або всіма їх сторонами.

Проблеми укладення й виконання алгоритмічних договорів активно досліджуються авторитетними міжнародними організаціями

та інституціями, а тому вже сьогодні сформульовано перші підходи до регулювання питань, які є найактуальнішими в практиці. Ці підходи втілені, зокрема, в Модельному законі ЮНСІТРАЛ про автоматизоване укладення договорів 2024 року та в Звіті ELI щодо європейського законодавства про захист прав споживачів та автоматичне прийняття рішень. Водночас в українській юридичній науці ці проблеми фактично не досліджувалися і, як наслідок, ані на законодавчому рівні, ані на рівні судової практики не було напрацьовано підходів до регулювання або вирішення спірних питань, які виникають у практиці. Тому на сьогодні назріла необхідність у впровадженні до вітчизняного законодавства норм, які б вирішували ключові проблеми, пов'язані з укладенням і виконанням алгоритмічних договорів. По-перше, це норма-презумпція стосовно дійсності алгоритмічних договорів, тобто, неможливості позбавлення таких договорів позовного захисту в суді. По-друге, це положення про те, в яких випадках такі договори все ж можуть бути визнані недійсними, зокрема, коли алгоритм, що використовувався при їх укладенні, діяв непередбачувано для його сторони або сторін, і контрагент сторони, яка використала алгоритм, знав або не міг не знати, що для сторони дії алгоритму є непередбачуваними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Scholz L.H. *Algorithmic Contracts*. *Stanford Technology Law Review*. 2017. Vol. 20. С. 128-169. URL: https://law.stanford.edu/wp-content/uploads/2018/03/3_SCHOLZ-FINAL_Formatted_Mar18.pdf (дата звернення: 24.08.2025)
2. Mik E. From automation to autonomy: Some non-existent problems in contract law. *Journal of Contract Law*. 2020. Vol. 36(3). С. 205–229.
3. Herbosch M. To err is human: Managing the risks of contracting AI systems. *Computer Law & Security Review*. 2025. Vol. 56. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0267364925000056?via%3Dihub> (дата звернення: 24.08.2025)
4. José Schmidt-Kessen M., Eenmaa H., Mitre V. Machines that make and keep promises – Lessons for contract automation from algorithmic trading on financial markets. *Computer Law & Security Review*. 2022. Volume 46
5. Scholz L.H. *Algorithms and Contract Law*. In: Barfield W, ed. *The Cambridge Handbook of the Law of Algorithms*. Cambridge Law Handbooks. Cambridge University Press; 2020. 141-152.
6. EU Consumer Law and Automated Decision-Making (ADM): Is EU Consumer Law Ready for ADM? Interim Report of the European Law Institute (ELI Project on Guiding Principles and Model Rules on Algorithmic Contracts). URL: https://www.europeanlawinstitute.eu/fileadmin/user_upload/p_eli/Publications/ELI_Interim_Report_on_EU_Consumer_Law_and_Automated_Decision-Making.pdf (дата звернення: 24.08.2025)
7. UNCITRAL Model Law on Automated Contracting with Guide to Enactment. UNITED NATIONS Vienna, 2025. URL: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/2424674e-mlautomatedcontracting-ebook.pdf> (дата звернення: 24.08.2025)

8. Старченко А. Ю. Правове регулювання смарт-контрактів у епоху цифрової економіки. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Юридичні науки». 2022. № 2. С. 1-20.
9. Filatova N. Smart contracts from the contract law perspective: Outlining new regulative strategies. *International Journal of Law and Information Technology*. 2020. Vol. 28, Iss. 3. P. 217-242
10. *Quoine Pte Ltd v B2C2 Ltd* [2020] SGCA(I) 2
11. Christian von Bar (ed), *Principles, definitions and model rules of European private law. Draft Common Frame of Reference (DCFR)* (Sellier European Law Publ., 2009)
12. *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law Draft Common Frame of Reference (DCFR)*. Outline Edition. ed. by Christian von Bar, Eric Clive and Hans Schulte-Nölke (Sellier. European law publishers GmbH, Munich, 2009)
13. Art. 1.6(2) UNIDROIT Principles 2016
14. *Principles of European Contract Law*. Parts I and II. Ed. by Ole Lando, Hugh Beale (Kluwer Law International, The Hague, London, Boston, 2000). 561 с.
15. Постанова КЦС ВС від 29.05.2023 у справі № 756/10782/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/111160003> (дата звернення: 24.08.2025)
16. Постанова КЦС ВС від 20.09.2023 у справі № 714/610/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113759805> (дата звернення: 24.08.2025)

Дата першого надходження рукопису до видання: 24.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 20.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025